

Duchovní kultura
Evropy
ZS 2025/26

KULTURA

- z latinského slovesa *colo*, *-ere* = obdělávat, vzdělávat, pečovat
=> původní význam byl zemědělství – „agrikultura“
- **Cicero**, *Tusculanae Disputationes* II, 15: ... **Cultura** autem **animi** philosophia est; ...

=> úzké/elitní pojetí kultury

Hans W. Schmidt (1859–1950): Cicero v Senátu obviňuje Catilina z čarování.
Chromolitografie, 1912

=> **A)** normativní/axiologické/hodnotové pojetí kultury

- kultura je výsledek tvořivé/kreativní lidské činnosti

 - => kultura jako umění, vzdělanost, věda, ...

- je hodnotově pozitivně příznaková

- je to něco ***hodnotného***

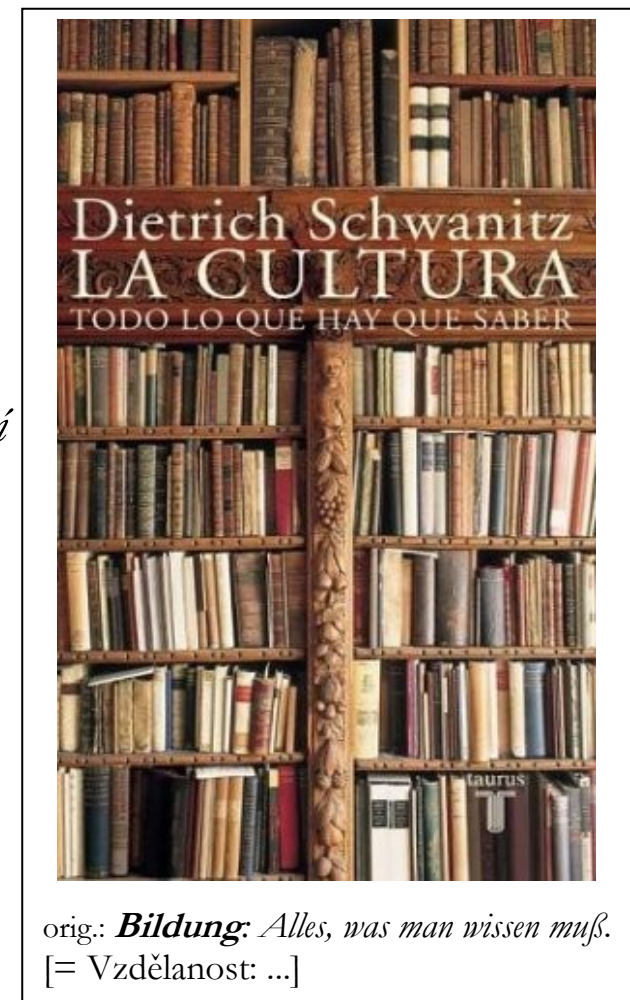
- umožňuje hodnotit věci či lidi jako *kulturní* vs *nekulturní*
či myslet je jako předmět *kultivace*

=> **Osvícenství:** představa pokroku

- => kultura jako proces kultivace (lidstva)

- tj. jako proces zdokonalování

=> snaha postihnout kulturní evoluci lidstva => kultura ~ civilizace

orig.: **Bildung:** *Alles, was man wissen muß.*
[= Vzdělanost: ...]

X

Johann Gottfried Herder: *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* (1784–1791)

- každý národ (**Volk**) vytváří svou vlastní jedinečnou kulturu

=> o kultuře se začíná uvažovat v **plurálu**: kultura není jediná a univerzální a nadčasová (osvícenské pojetí), ale v dějinách existovalo a existuje množství různorodých kultur - v duchu romantismu klade důraz na jedinečnost každé kultury, (resp. jazyka-národa-kultury) včetně kultury neelitních vrstev – *lidové kultura*

Gustav Friedrich Klemm: *Allgemeine Kulturgeschichte der Menschheit* (1843–1852)

- definice kultury: zvyky, informace, řemesla, události/výtvořky soukromého a veřejného života v dobách míru a v dobách válek, náboženství, vědy a umění.

Edward Burnett Tylor: *Primitive Culture* (1871)

- „Kultura je celistvým komplexem zahrnujícím znalosti, přesvědčení, umění, morálku, právo, zvyky a jakékoliv další schopnosti a návyky požadované po člověku jako členu společnosti. Tak kultura není pouze umění a hudba, jak se někdy ztotožňuje, ale zahrnuje především normy a hodnoty, v jejichž rámci se realizuje náš sociální život, naše vědomí dobra a zla, náš jazyk, naše náboženství atd.“

=> široké, **antropologické/empirické** pojetí kultury, tj. =>

=> **B)** antropologické/empirické pojetí kultury

- empirické
- hodnotově neutrální
- vše, co vytvořil člověk = vše, co není příroda
- lze vztáhnout na určité etnikum, oblast či sociální skupinu (např. *kultura Lužických Srbů*, *přímořská k.*, *kultura venkova*, *města*, ...)

- členění kultury (v širokém smyslu):
 - dualistická:** materiální x duchovní/nemateriální (písně, tance, mýty, náboženství, ...)
 - trialistická:** materiální x sociální x duchovní

- další možnosti:

C) Sémiotické pojetí kultury

60. léta 20. století: nové pojetí pojmu **kultura** - *sémiotické*

- spojený se **sémiotikou**, v antropologii pak se směry tzv. *Nové etnografie* (kognitivní a symbolická antropologie, etnosémantika atd.)
 - zužuje pojem kultury tak, aby ***zahrnoval méně a odhaloval více***
 - chápe kulturu jako **ideový systém**: *jednotlivé kultury jsou jedinečnými systémy znalostí, symbolů, kategorií, pravidel a organizačních principů chování, které si člověk osvojil jako člen určité společnosti*
 - ten se projevuje ve dvou rozměrech, které jsou pak zkoumány:
 - a) **kognitivní** systém (syst. sdílených znalostí: interpretuje zkušenosti a formuje chování)
 - b) **symbolický** systém (systém symbolů a významů: interpretuje a organizuje realitu)
- => zvýšený zájem o jazyk, resp. „jazyk“ v širokém smyslu, tj. o všechny znakové a symbolické systémy: ***kultura je text, který lze číst*** (C. Geertz)

hlavní autority sémiotického pojetí kultury:

Jurij Lotman: *Структура художественного текста* (1970)

- zakladatel kulturní sémiotiky
- kultura je sémiotický (znakový) systém
- koncept **sémiosféry**

Clifford Geertz: *The Interpretation of Cultures* (1973)

- kultura jako **text**
- kultura jako **sít' významů**

„Domnívaje se, společně s Maxem Weberem, že člověk je zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si samo upředlo, považuji kulturu za tyto pavučiny a její analýzu tudíž nikoliv za experimentální vědu pátrající po zákonu, nýbrž za vědu interpretativní, pátrající po významu. To, co hledám, je vysvětlení, interpretuji sociální projevy, jež jsou na povrchu záhadné.“

Duchovní kultura

Jak tedy chápat pojem *duchovní kultura*?

- jako **vzdělanost** v klasickém smyslu, tedy důvěrnou obeznámenost s tradicí a díly velkých „duchů“, či jinak řečeno s korpusem **velké/vysoké tradice** evropské kultury (tj. elitních uměleckých a intelektuálních výtvorů) ve smyslu axiologického pojetí kultury?
- nebo jako **mentální kulturu** v protikladu k utilitární kultuře ve smyslu upravené verze empirického pojetí kultury?
- anebo jako **symbolickou kulturu** ve smyslu sémiotického pojetí kultury?

X či trochu jinak => co vlastně znamená slovo *duchovní*?

co vlastně znamená slovo **duchovní**?

gramaticky: *adjektivum*

etymologicky: od subst. Duch (řec. *πνεύμα*, lat. *spiritus*, fr. *esprit*), to odvozeno od *dechu*, *dýchání*, též *vanutí*, od toho v obecnějším významu: obecně oživující princip

sémanticky: 1. vztahující se k vědomí, k myšlení, k lidské psychice, spirituální
2. vztahující se k náboženství, spirituální; příp. vztahující se k duchovním (ke kněžím) či duchovnímu stavu (kléru)

sémioticky: protikladem je a) hmotné
b) světské (co se vztahuje ke světu, roz. tomuto světu)

=> Pojem **Duchovní kultura** lze chápat ve dvou smyslech:

- jako protiklad hmotné kultury => **nehmotná kultura** (*Intangible Culture*)
- jako protiklad světské kultury => **náboženská kultura** (*Spiritual/Sacred/Religious Culture*)